

JANKO LOKAR:

FRANČIŠEK SVETLIČIČ.

KNJIŽEVNA ČRTICA.

I.

In ko bela smrt me grudi —
 bode tudi
 zadnji zdih moj: Bog in dom!

Fr. Svetličič.

rančišek Svetličič spada med one redke nadarjene pesnike, ki so delovali nekako sredi prošlega stoletja.

Dasi zasluži po vsi pravici naše priznanje, smo vendar malone pozabili nanj. Širjemu slovenskemu občinstvu je bolj ali manj neznan. Ko je zatisnil 22. svečana l. 1881. svoje trudno oko v večer sen, niso prinesli slovenski časniki panegiričnih listkov o njem, niti ne naši znanstveni in leposlovni listi obširnih monografij. Najlepši spomenik mu je postavil v devetnajstem letniku „Jezičnika“ neutrudljivi Marn. Sicer pa so celo „Novice“ pozabile dolgoletnega sotrudnika in naročnika.¹⁾ „Zgodnja Danica“ je izpolnila svojo časnikarsko dolžnost s poldrugo vrstico in z Radoslavovo „Spominšico na grob svojemu nepozabljivemu učeniku keršanskega nauka na Verhniki v mladostni dobi, preč. gosp. Fr. Svetličiču“, odkoder je vzel Marn stihe:

Pastir Gospodov zvest in nevtrudljivi,
 sin blag Slovenije bil dan svoj živi,
 marsktero pesnico si pel ji milo —

kot geslo k že omenjenemu, „France Svetličič“ naslovljenemu sestavku.

Rodil se je Fr. Svetličič v Spodnji Idriji 2. malega travna 1814. Prve šole je dovršil v Idriji, latinske in bogoslovne v Ljubljani. Bil je nadarjen in marljiv dečko. V prošnji za duhovsko službo v Godoviču pravi med

¹⁾ V oddelku „Imena Deléshnikov kmetijskih in rokodelskih noviz v létu 1843“ čitamo i: „Svetlizhizh Franz, kaplan v Zirknizi.“ Tako tudi v naslednjih tečajih.

drugim: „... Hat er seine theologischen Studien mit Einbegriff der Katechetik und Pädagogik laut Zeugnisses am Lyceum in Laibach mit grösstentheils Vorzugsclassen zurückgelegt.“ Slovenščine ga je učil Metelko. L. 1839. 5. velikega srpana v mašnika posvečen, je služil najprej kot duhovni pomočnik v Rovtah nad Železniki do 6. malega travna 1843, v Cirknici tri leta, in deset na Vrhniki. Od 6. vinotoka 1856. je bil župnik v Sorici nad Škofjo Loko. Župnijski izpit je delal in napravil z izvrstnim uspehom 7., 8. in 9. vinotoka 1851. L. 1863. je vložil predzadnjega sušca že omenjeno prošnjo za Godovič. Ondotni župnik je namreč resigniral na župnijo. Prišedši s prvim malim srpanom na novo mesto, se je lotil takoj z veliko vnemo popravljanja cerkve in si nabavljaval raznih v cerkvi in izven nje potrebnih stvari. Za to ga je tudi pohvalil knez in škof. Najbrže je mislil tu v miru preživeti sojena mu leta. Toda ravno tamkaj ga je zadela velika nesreča. Kot akcionar propale banke „Slovenije“ je moral prodati vse imetje. Od tega gmotnega poloma se ni več oddehnil.

10. listopada 1879. je zapustil Godovič in se preselil kot upokojeni župnik na Razdrto, od tam pa v Ljubljano.

Zadnji čas mu je šlo jako trdo. Živel je večinoma sam zase, ločen od sveta, ob skromno odmerjeni pokojnini. Ponekaj so ga vzdrževali duhovni sobratje. Umril je v hiralnici in bil pokopan pri sv. Krištofu svetega Matija dan.

Mož srednje, a močne rasti, prijaznega obraza in lepega obličja, se je kaj rad pošalil ter je bil jako vljuden napram vsakomur. Zbog tega je bil zelo priljubljen. Kjerkoli je služboval, povsod si je ohranilo ljudstvo gospoda „Fronca“ v dobrem spominu in

si še pripoveduje marsikaj o njem. Zlasti ga pomnijo na Vrhniki, kjer je kaplanoval od spomladi 1846 do jeseni 1856.¹⁾

Častili so ga kot rednega, vestnega in točnega duhovnika. Imel je zategnjen glas. Kadar je pridigoval, je izgovarjal stavke v eni sapi ter zateglo, kakor da bi pel. Idrijsko narečje se mu je poznalo. — V šoli je bil strog učitelj. Njegova pisava je izredno lepa in jasna.

V listinah škofijske pisarne čitamo o njem, da je govoril slovenski (krainisch), latinski in nemški jezik.

Ljubil je naravo s pisanimi travniki, zelenimi planinami in suštečimi gozdi. V prostem času je lazil vedno okrog. Na Vrhniki vedó še, kako jo je mahal s prijateljem Adamičem, ondodnim učiteljem, s puško na rami po idrijski cesti. Nato sta krenila v stran in streljala šoje; ako ni bilo teh, sta se zadovoljila tudi s srakoperji. Na jesen je prišla dlakasta divjačina na vrsto; Adamič in Svetličič sta napovedala boj dolgouhim zajčkom in lahkonogim srnicam . . .

Na Vrhniki se je tudi ponesrečil; zlomil si je nogo.

Posebno piko je imel na kače. Mnogo na vrhniških peščenih gričih se skrivajočih gadov in modrasov je pokončal v družbi z Adamičem. Pobjala sta jih s palicami, jih streljala ali pa žive lovila.

II.

Kot pesnik se je oglasil Svetličič v „Novicah“ l. 1846. s pesmama „Življenje namen“ in „Najdena domovina“. V isti list je pisal z malimi izjemami do l. 1869.²⁾ Zelo plodovit je bil v letih 1846—1849. Mnogo je sodeloval tudi pri Janežičevem „Glasniku“ v ll. 1860—1863.

Njegovo pesniško delovanje pade torej približno v ono dobo, ko je stal Koseski na vrhuncu slave. Od vseh strani in ob vsaki priliki so Koseskemu kadili. Hvalili ga

¹⁾ Prvikrat je krstil 3. velikega travna, zadnjikrat je zapisan 29. kimavca 1856.

²⁾ Prim. „Novice“ 1846—49, 1852, 1853, 1855, 1857, 1864, 1867, 1869.

niso samo narodno se ravnokar probujajoči Slovenci iz Kranjske, ampak tudi izvenkranjski, in to ne le v literarnih razgovorih ter kritikah: celo med navadnimi članki, med poročili o vremenu, letini in vsakdanjih vaških novicah si niso mogli kaj, da ne bi izpregovorili o predragem Koseskem . . .

„Težko in željno pričakujemo Vaših „Novic . . .“ Mi se kar načuditi ne moremo, kdo da je dal tolik pesniški dar temu blagemu Koseskemu (takrat so pisali: Koseskitu), kdo da ga je učil gladkih verzov in čistega, milodonečega jezika!“ . . . Tako nekako so pisali Štajerci v „Novice“.

Koseskega visoke ode, polne svetega navdušenja, so našle glasen odmev v drugih nadarjenih in nenadarjenih poetih. Premotile so jih, da so ubrali za njim stopinje.

Skoro ob istem času se je boril velik genij za priznanje. Pri J. Blazniku so izšle l. 1847. Prešernove nesmrtnne poezije. Le mal, izbran krog jih je cenil dostojno. In majhno, čisto majhno je bilo številce onih, ki so stopili k Prešernu v šolo. Med njimi je bil poleg „Prešerna v duhovni obleki“, Rodoljuba Ledinskega — najboljši učenec Svetličič.

To dejstvo samo priča o Svetličičevem literarnem okusu.

Prešernova šola se mu pozna v izbiranju snovi, v slogu, v meri, v tem, kako začenja pesmi,¹⁾ skratka, pozna se celi njegovi Muzi. Nehoté te spominja na Prešerna tu razstava besed, tam skoro isto naziranje o življenju, ista življenjska filozofija. Razloček je le ta, da nosi Svetličič težave življenja bolj vdano; v stiskah se obrača do Stvarnika, Njemu toži svojo bol in pričakuje od Njega tolažbe in pomoči, dočim iz Prešernovih stihov zveni popolna resignacija . . .

¹⁾ Prim. balado „Erazem Ravbar“ („Novice“ 1847)

Karkoli je deklic Planina rodila,
nobena ni lepši od Mete cvetela,
nobena ni dalje okoli slovela,
nobena več moških za sé ni unela itd.

s Prešernovim „Povodnjim možem“.

Le par zgledov, kako zelo včasih Svetličičeve pesmi spominjajo Prešernovih:

Sonetov, praviš mi, ne poj nikari,
zdravice vodopivcam so preslane,
gazele ženskim vnemajo možgane,
seršenov mi ne draži, Bog obvari!

Romanc ne bodo poslušali stari,
in zabavljice so le malo brane,
balada tvoja me kar nič ne gane,
in glose — te so malovredni dari.

Kaj zlodja moram peti, pa me uči,
de bo prijetno tvoji umni buči,
junaške, elegije al' pravljice?

Teh ne; ampak natanjko mi popiši:
kak iz kleti preganjajo se miši, —
in bodem djal, de modre si glavice.
(Zabavljica, „Novice“ 1847.)

Ali pa:

Čemu si pesnik? vpije buč nevkretnih
na glas, da je prav hripavo, število;
kedaj je petje rušo uplodilo,
al' razvedrilo glave neumetnih?

Kedaj li je soglasje strun prijetnih
sovražniku v deželo ubranilo?
kedaj sosede jezne pomirilo,
al' pa končalo gizdo žensk prevzetnih?

Potihnite al' vpijte vedno huje,
za vpitje vaše pesnik se ne zmeni,
ter svoj pot nove pesmi izmišljuje.

Al' jih neotesancov truma ceni,
al' ne, potem nikdar ne opraušuje,
če tudi vsa se jeze nad njim peni.¹⁾
(Pesnik, „Slov. Glasnik“ 1861.)

Da se je pa učil tudi od naroda, kaže
krasni začetek pesmi „Na Mravliškem vrhu“.
(„Novice“ 1867.) Njegov:

Kaj se beli tam na gori
med grmovjem in med bori,
je li groblja, je li sneg?
Groblje v kraji tistem ni je,
burja studna več ne brije,
davno kopen je že breg

me spominja naših narodnih pesmi, zlasti
pa srbske „Hasanaginica“,²⁾ ki je bila znana
Slovencom že v prevodu:

Šta se b'jeli u gori zelenoj?
al' je snijeg, al' su labudovi?
da je snijeg, već bi okopnio,
labudovi već bi poletjeli . . .

¹⁾ Prim. Prešernovo „Novo pisarijo“.

²⁾ Primeri Vuk Štef. Karaotić „Srpske narodne pjesme“. Knjiga treća, str. 513. Državno izdanje. Beograd 1894.

Pel je Svetličič kot rojen pesnik, ne morda iz golega rodoljubja, kakor oni, ki so se poizkušali ob enem na pesniškem, gospodarskem, političnem polju in drugod, videč, da manjka delavcev na vseh koncih in krajih.

Svetličič je epik in lirik; pri njem ne prevladuje nobena stran, na obeh stoji na isti višini.

Pripovedne pesmi se mu odlikujejo po lahkem, umljivem slogu. Sosebno balade ugajajo deklamatorjem spodnjih razredov srednjih šol.

Epične pesmi Svetličičeve se naslanjajo na zgodovino ali pa na pripovedke in na mnenja, razširjena med narodom. Slične predmete so obdelavali tudi drugi pesniki. Z romantiko so prišli iz nemškega slovstva.

Balado „Erazem Ravbar“ je posnel po Valvazorju XI; v nji pripoveduje, kako se je ustavljala v Planini vitezu Ravbarju Meta, ki je bila tako dražestna devojka, da poje o nji:

Kot ima le eno danico nebo,
ji tudi ni para na Kranjskem bilo.

V „Cerkniškem jezeru“ razlaga v legendskem slogu postanek ondotnega jezera.¹⁾

Na znamenje, vsekano v skalo, se nanaša „Turški križ“ („Slov. Glasnik“ 1861), reminiscenca iz turških bojev. Pripovedka je nastala v Sorici. Na Goriškem, kjer je imel duhovne sosede, in jih je tudi sigurno obiskal večkrat, je blizu kranjske meje omenjeno znamenje, katero imenujejo ljudje „turški križ“. Kraj navaja pesnik sam takoj od začetka:

„Med Póreznom zelenim in med Černo-Perstjo . . .“

Zgodovinsko podlago imata „Na planini“ („Slov. Glasnik“ 1860) in „Hrušica“ („Novice“ 1864).

V „Slovenskem junaku“²⁾ izkuša oteti pozabljenja Jurija Lenkoviča; kako je naklestil Ravbar „armado turško“ na „Siskim polji“ z „junakov cvetom iz Krajne, Hor-

¹⁾ Glej „Slov. Glasnik“ 1862.

²⁾ Kar ni drugače označeno, sem vzel iz njegove ostaline. Cf. Marn, „Jezičnik“ XIX.

vatije“ nam pripoveduje v sonetu „V spomin slovenskiga junaka“ („Novice“ 1846).

„Na Mravljškem vrhu“ vidi pesnik sivo pečino, raz katero se odpira ob jasnem vremenu diven razgled po vsi kranjski zemlji — knjigi, vredni, da jo pozna ves svet. Toda kdo vpre oči vanjo? Kdo jo ceni po vrednosti? — Njiva je. Sila vojsk in bojov jo je gnojila, kopita konj so jo orala. Grob je, kjer spé v tristoletnem boju s Turčinom za njo pali Posavci, Primorci in Podravci. Ali kdo jih hvali? Zatorej je srečna skala, ker nima čutečega srca. Mirno gleda v zračne dalje, naj so čiste ali mračne. Je-li res? Čuj, kaj ti govori pečina: Predragi, krivo me sodiš! Ah, jaz imam dušo, i jaz razločujem blagor od gorja. Gledala sem s te višine klete čine divjih rojev in — milo se mi je storilo nad krivico, ko so si delili svet. Srce me je bolelo, ko so palili kočee nad glavo tvojih dedov, ker sem slišala njihove vroče vzdihne. Bučali so nad menoj viharji, a nisem se ganila, moč strel me ni razklala, vlagi se nisem vdala. Ne upogni niti tilnika pred udarci, le

če nadzvezdne pa oblasti
so ti namenile pasti,
padi, — zakon ti veli. —

Nato priseže pečini, da hoče izvršiti njeno naročilo in konča z granesi, ki sem jih postavil na čelo črtice.

Pesem „Ukleti grajščak“ („Slov. Glasnik“ 1863) je nastala najbrže na Vrhniki. Pripoveduje se namreč, da je videl Svetličič nekoč na poti v Zaplano (prvo, vrhniški sosednjo, gorsko župnijo) strašno kačo z glavo, debelo kakor mačja. Streljati se ni upal nanjo, imel je namreč pri sebi le puško — enocevko! Ta kača se je grela navadno na „Špici“, peščenem gorskem pomolu dobre pol ure od Vrhnike proti zapadu ob poti v Zaplano, med razvalinami nekdanjega gradu. Vsakdo ni bil tako srečen, da bi jo bil videl. — Druga vrsta vaških kronistov pravi zopet, da je ležala ona kača na ovinku le v dolgosti kakega sežnja na cesti, ostali del da je bil skrit v grmovju. Gospod „Fronc“ je pritisnil puško na lice, a ni se upal sprožiti,

pomikal se je nazaj in slednjič zbežal. Z Adamičem sta se spravila skupno nad njo, a žal — videla je nista nikoli več. — Ljudje so govorili o kači mnogo, in še zdaj ni pozabljena. Trdijo, da je bivala v nekdanjem tamkaj stoječem gradu zakleta princezinja. Šli so nekateri tja celo zaklad kopat, a jih je prepodil hud vihar.

Gotovo so prišli ljudski domišljiji na pomoč v okolici živeči modrasi.

Svetličič sam ne govori o zakleti deklici, ampak o neusmiljenem grajščaku. Konec „Ukletega grajščaka se glasi:

Na grobljo, ki prerašča jo mah že mnogo let,
še dandanašnji hodi se studna kača gret;
kdor sreča jo, se vrne, pobegne mahoma,
da srce groze tesno mu komaj sopsti da.

Precej strašen je „Zaklad na hudem polji“ („Novice“ 1869.)

V romanci „Alenka“ („Novice 1847“) plaka žena za možem odislem v boj nad Turka,¹⁾ za v boju palim junakom . . .

* * *

Liričnih pesmi je spesnil Svetličič največ v obliki soneta. Pri tem se ne drži strogega načela, ki ga stavijo nekateri: da mora imeti vsak sonet vidno ločena dela; v drugem da naj se primerja nekaj s prvim, ali ako hočete: oba dela da si morata biti v razmerju vprašanja in odgovora. Prav lep zgled za to zahtevo se mi zdi sonet „Mladenčem“ („Novice“ 1853). Kot nam zastira jasen pogled neka temota, ako smo gledali malo prej zlato solnce, nagibajoče se k zatonu: tako oslepimo, gledajoč roznata lica cvetočih deklet, sicer ne na očeh, nad katerimi ne čujemo, pač pa otemni luč pameti.

V zadnjih dveh kiticah ljubi Svetličič trojno ujemo (c d d c e e).

Pretežna večina njegovih sonetov riše človeško življenje.

Skozi štiri dobe (detinstvo, mladeniško ter možko dobo in starost) nas spremlja „Pot skozi življenje“ („Slov. Glasnik“ 1861.)

¹⁾ Turški boji igrajo sploh veliko ulogo pri Svetličiču.

Življenje je trdo delo; o tem nam priča sonet „Življenja namen“. Pot je

... čez morje ljuto, valovito,
ki utopljenih ni in ne bo sito,

in ta pot je posuta s trnjem, kajti

po njem ne hodi nihče brez terpljenja,
ker vsim, ki išejo zavetja sreče
na njem, sovražna sapa proti vleče.

Ob morju stoječ je gledal težko ladjo.
Valovi so jo gnali pred seboj kot suh listič,
metali so jo semtertja, kot kmet prazno sno-
povje. In videl je

... kak spodjedene bregove
spod nog so spotoma mi požirali,
da bi mornarjem trudnim izkopali
tik brega zaželjeniga grobove.

(„Življenje“, „Novice“ 1852.)

Primerjaj tudi „Življenje“ („Novice“ 1847),
„Mornar“ („Novice“ 1855), „Kupec“.

Trpko resnico, da „dolgotost življenja na-
šega je kratka“ in

pred smrtjo ne obvarje koža gladka,
od nje nas ne odkup'jo kupi zlata ...

je izrazil Svetličič v sonetu „Smrt“.

Kot pisana cvetica z bilko velo
pod britko koso senoseka pade,
kosi nemila smrt sred starih mlade
gredoč iz hiše žalostne v veselo.

Po vsih steguje svojo roko belo,
ne zmeni se, ponujaj jej zaklade,
al' toži, da prišla je iznenade,
ž njo moraš iti v tiho tje deželo,

kjer zraven moža sivega spi dete,
deklè, lepote cvet, tik suhe žene,
berač bogatemu se ne umakne;

kjer straži mati zemlja rev otete,
in v njeno hladno krilo položene,
da se spijočih nihče ne dotakne.

V „Vprašanju“ („Novice“ 1847) se vpra-
šuje:

zakaj človeka merzel pot oblije,
ko čuti, de bo kmalo ura bila,
ki ga popelje v večno domovino,

kjer ni vročine, burja kjer ne brije,
kjer bolnim srcam teče vir zdravila,
počitik trudnimu bo dan v lastino? —

Saj se ozira milo kupec po suhem produ,
ko se bori njegova ladja s silo morja; saj

vzdihuje jetnik noč in dan po solncu, ki ne
najde v ječi njegovegasledu; romar pozdravlja
veselo sosedov dom, za katerim se vzdiga
njegov, in kmetič si obeta sladkost počitka,
„ko se budi na nebu zvezdic čeda“.

Sam zase prosi Boga, da bi ga obva-
roval poželjivosti in mu dal milost, živeti do
konca po njegovi volji. Potem

vesel tadaj zapustil bom to ječo,
izročil tebi dušo, zemlje krilu
povernil, kar mi je b'lo posodilo.

Pri tebi v raji bom prepeval srečo:
v izvoljenih nebeščanov številu
vživati truda časniga plačilo.

„Moj svèt“ („Novice“ 1848) pravi, da
ceni prav življenje le tisti, komur so zve-
nele cvetice v rokah.

„Zvest prijatelj zdravilo življenja“ („No-
vice“ 1849) je slavospev prijateljstvu, „Dekle-
tam“ („Novice“ 1849) pa nedolžnosti.

Memento mori! kliče v „Minljivosti“
(„Novice“ 1852). Pena izginja izpred pene,
ura se umika uri, dan se izgublja v noči ...
tedni, meseci, leta minevajo; čas hiti. Rodovi
se menjavajo na pozorišču, njihova dela
podira čas. Priča temu: cela vrsta posutih
mest, razpale trdnjave, rušeče se skalovje
visokih gor. No list na veji — človek, ne
miruje; višji želi biti, vékomaj hoče živeti
in nikdar prsteneti! Toda

... al' prek misli té-le
čas odmerjen ne poteče?
Ali smert ti veke cele:
„Idi z mano!“ ne poreče?

Popotnik išče izgubljeno domovino. Pot
ga privede mimo pokopališča. Tu zakliče
nekdo: „Ne hodi odtod! — in

ko sonce rumeno strop neba zlati,
na grobu okrašenem mertev leži.

(„Najdena domovina.“)

Po mladosti hrepeni, a ona je tako daleč,
daleč ... Prepad, ki ga loči od nje, je ne-
premostljiv („Čudno jezero“, „Novice“ 1857).

Zvezdo mladosti je izgubil. Iskal jo je
sicer daleč okrog po svetu, a zaman! S
krvavečim srcem se je vrnil brez zvezde,
svoje sreče („Zgubljena zvezda“, „Novice“
1857).

V snegu in burji se tolaži s pomladjo,

... serce, terpi malo
svojo žalost! Sej iz nje
bo veselje kal pognalo,
kakor berstje v cvetke gre.
(„Tolažba po zimí“, „Novice“ 1852.)

Svetličič je bil goreč domoljub. Čitajte njegove „Zdihljeje“ („Novice“ 1849) in sodite sami!

Če čuti žalost mlada pasterica,
ko vidi, de na rosnih tleh vsa vela,
ki včeraj med sestrami je cvetela,
leži po noči zlomljena cvetlica;

in če zalije ji oko solzica,
ko ne zagleda kaplje, kjer mezela
spod senčniga germovja, in šumela
po belim pesku, hladna je vodica:

kdo bode meni branil žalovati,
ko vidim, de v košatih hrastov senci,
ne vém zakaj — suši se lipa zala;

ko slišim, de tihota je postala,
kjer pesme so prepevali Slovenci,
de jih je b'la vesela Slava mati?

Ali pa sonet „Slovencom“ („Slov. Glasnik“ 1861), kjer pravi v drugem delu

Kedaj pa nam došla bo doba mila,
da nas iz spanja bode prebudila,
ko topla pomlad pevke po dobravi?

Kedaj bo domoljubja ogenj sveti
prešnil nas, da jamemo hlepeti
po tem-le, kar je v blagor očetnjavi?

Globoko versko prepričanje Svetličičevo kaže sonet „Mučenec Dioklecijanu“.

Visoki Bog, ki zanj trpim, pa vliva
mi v srce sladki up, da mi odgrnil
bo pot med večnih dvorov krasne zide...

Dalje „Grobni napis“:

Kar mi zemja posodila,
tudi zemlja vzela je,
kar pa vzela, bo vrnila
sodni dan, zanesem se —

Istotako „Ob vojski“, „Slovensk junak“ „Na Mravljškem vrhu“ itd., sploh vsa njegova poezija.

Pel je tudi zabavljice, n. pr. „Onému“:

Praviš, da pijem preveč, ko lotim se pesmi kovati;
ali pomisli, da voz škriplje namazan če ni.

Največja zabavljica je „Oném“ („Novice“ 1853). Kmet vseje na njivo pšenico. Pšenica požene. Sejavec se veseli, češ:

... petice bom štel,
ko bodem bogato v jeseni požel.

Toda „trop kozlov bradatih“ mu obje najlepša stebelca. „Čakajte!“ si misli kmetič in postavi strašila. Ko pa ni ta ne pomagajo,

nazadnje nevoljin sozida zidove,
zaplete robide bodeče v plotove —

Vendar

kaj dela trop, ko zamašen je vsak kot?
Po stari navadi objeda spet plot.

Seveda tako fine satire kakor pri Prešernu ne nahajamo pri Svetličiču.

Sam o sebi poje:

Sem spevorečnik golemošnji,
pa vendar prudek vsaki dan;
ne briga me, jeli o košnji,
je li o svetem Gracijan'?

Osoda moja me ne peče,
in sreča drugih ne skeli;
kako se pravda vlad izteče,
to mene kar nič ne srbi.

Cvetice moje so zvenele,
pestrejših včakal, vem ne bom,
letite toraj name strele,
saj skor me kril bo hladni dom.

(„Kdo sem?“)

V „Vodnikovem spomeniku“ 1859 je objavil lepo pesem „Valentin Vodniku v spomin“. Tudi tu ni zatajil mojstra Prešerna.

III.

Dovolj razgleda! Videli smo, da je bil Svetličič pesnik po božji volji; plodovi njegove Muze so biseri naše književnosti, dragi kamni so, le škoda, da so tu in tam neobrušeni. Dandanes bi oporekali marsikje njegovim stihom, njegovi tehniki in jeziku. Toda postaviti se moramo na stališče tedanjih dni. V času pa, ko je bilo tiskanih največ Svetličičevih pesnitev, je bil naš jezik še v povojih; nista se še bila oglasila kritični Levstik in estetični Stritar. Svetličič je sicer ljubil svojo duševno deco in jo negoval, to se pravi: pilil. Marn našteva celo stran nje-

govih poprav. Večinoma se tičejo slovnice. „Limbar“ je spremenil n. pr. v „lilijo“ „spoznavši, da je limbar (Lilienberg) beseda Markova“. 1) Ali ponekod bi trebalo še pile!

Kako pa so Svetličiča cenili vrstniki?

Bleiweis²⁾ se mu zahvaljuje že l. 1847. kot urednik „Novic“ za poslane pesmice v nemškem jeziku, češ: „so mi jako vgodne, gladko tekó, brez izpahovanja glasnikov ali zlogov, kar vsaki pesmi jemlje lepoto in je večkrat znamenje prevelike hitrosti; Vi ste res pesnik, in nedvomno si pridobite občno priznavanje itd.“.

L. 1852. pa mu je pisal slovensko pismo:

„Visoko častiti Gospod! Stokrat sim že mislil Vam dopisati in Vas prositi, da bi mi za Novice včasih kakošno pesmico poslati blagovolili, to prošnjo pa sedaj toliko bolj ponovim, ker bojo letos dvakrat izhajóče „Novice“ lože tudi z lepoznanstvom se pečale. Jeli pa veste, zakaj Vas zato nadležjem? Zato — ker imajo Vaše pesmi tako ceno in so tako čislane od bravcov, da Vas zamoremo zavolj pesniškega zapopadka in vnanje oblike Vaših pesem v prvo versto slovenskih pesnikov staviti. Tako gladko Vam teče beseda brez vse sile, brez vsiga napenjanja, da malokaterimu tako . . . Ponavljajoč prošnjo se Vam lepo priporočim in vedno sim Vam verni prijatelj
Dr. J. Bleiweis.“

Tudi Janežič³⁾ ga je vabil v krog svojih sodelavcev. L. 1859. ga je nagovarjal, naj izda zbirko svojih „lepih, krasnih, velečastnih pesmi“ v „Cvetji“. L. 1860. mu je pisal: „V imenu mnogih Slovencev prosim, da bi se Vaša Modrica v novem letu prav obilno

1) Prim. „Erazem Ravbar“:

ko beli med trnjem je limbarjev cvet,
si tudi kraljica ti žen in deklet.

Gledé „limbarja“ prim. Pleteršnik, Wolfov slovensko-nemški slovar I., Ljubljana 1894.

2) Bleiweisova in Janežičeva pisma po Marnu op. c.

3) Ta je tudi ponatisnil lepo število plodov Svetličičeve Modrice v svojih večinoma za šolske namene izdanih knjigah.

oglašala, ker jo tako radi poslušamo. Vsaka cvetica iz Vaše roke bo „Glasniku“ mila in draga, in tudi njegovim bravcem srčno zaželena.“

Jaz menim, da so se omilile Svetličičeve pesmi marsikomu, a splošne, trajne pozornosti ni vzbudil. S sedemdesetimi leti se potaplja v pozabnost. Njegovo ime izginja polagoma; na torišče stopajo nove moči z drugimi cilji in težnjami. Odtod je razlagati ona mlačnost ob njegovi smrti, ki sem jo omenil v začetku.

Zaradi tega mislim, da ima pač nekoliko prav Marn, ko trdi: „mladi slovenski svet se zanj ni kaj menil, ker ga ni poznal.“¹⁾ Glaser ni namreč Marnovega mnenja v svoji škici o Svetličiču²⁾ in se sklicuje na Bleiweisa in Janežiča. Toda Marn ni gotovo razumel pod „mladim slovenskim svetom“ niti Bleiweisa (1808—1881), niti Janežiča († 1869). In ko bi ju tudi bil, ne prideta toliko v poštev, ker sta pisala v prvi vrsti kot urednika.

Precejšnjih zaslug za poznavanje pesnika Svetličiča si je stekel Sket; v svojih „Čitankah“, posebno pa v „Slovenski slovstveni čitanki za sedmi in osmi razred srednjih šol“ (Dunaj 1893) je dal prostora marsikateri njegovi pesmi.

S poezijo se je bavil Svetličič do smrti; zadnja leta je pesnil le zase. Poslednja pesem datira z dne 12. rožnika 1880. To je „Slovensk junak“. Poznejše pesmi kažejo lep napredek napram prvim. Često se je podpisal s samim —č.

Vso literarno zapuščino je izročil znancu Marnu. Ta jo je objavil v opetovano omenjenem XIX. snopiču „Jezičnika“ popolnoma v njegovih rokopisnih oblikah. Po mojih mislih se bode našlo težko razen že izdane še kaj Svetličičevega blaga. Tudi književno zanimivih pisem izpod njegovega peresa najbrže ni.

1) Jezičnik XIX.

2) K. Glaser, Zgodovina slov. slovstva III, str. 47.